

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ ДЕКОРАТИВНОГО КАМЕНЮ В ІСТОРІЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Шокрі Шахрам, аспірант

Київський національний університет будівництва та архітектури

Анотация. Пропонована стаття досліджує та аналізує особливості сприйняття декоративного каменю в умовах історичного архітектурного середовища. В статті розглянуті питання пов'язані з особливостями використання декоративного каменю в історичному архітектурно-побутовому просторі та проаналізована проблема зв'язку матеріального каменю з історичними подіями.

Ключові слова: декоративний камінь, шляхи використання каменю, історичний архітектурний простір.

Анотация. Шокри Шахрам. Развитие и становление декоративного камня в истории материальной культуры. Предложенная статья исследует и анализирует особенности восприятия декоративного камня в условиях исторической архитектурной среды. В статье рассмотрены вопросы связанные с особенностями использования декоративного камня в историческом архитектурно-бытовом пространстве та проанализирована проблема связи материального камня с историческими событиями

Ключевые слова: декоративный камень, пути использования камня, историческое архитектурное пространство.

Annotation. Shahram Shokri. Untwist and unrolling from subject decoration stones in the cultures and material section. To be continue or perform from article will be survey researching and experimentation, particulars and susceptible to decoration stone the architectural history's. In other words in article view and levels of quiz in to this subject and contacted with this peculiarity for using decoration stones in the architecture-areas, cultures history, perform realization problem on here relationship to material stones in the history.

Key words: decorative stone, ways using stone, history architect area.

Постановка проблеми та формування цілей роботи. Камінь в історії матеріальної культури грав особливу роль, як міцний, важко руйнівний матеріал: завдяки цьому культурна спадщина багатьох країн, що застосовують камінь в побуті і мистецтві, дійшла до нас такими, що добре збереглася. Широке вживання каменю на перших етапах розвитку культури пояснюється його характерними властивостями, які використовувалися людиною для багатьох життєвих потреб. Та були такі:

- міцність матеріалу і разом з тим здатність піддаватися обробці за допомогою удару;
- здатність багатьох видів каміння піддаватися обточуванню, гравіюванню і різьбленню;
- декоративність окремих груп каміння;
- відносна рідкість і цінність ряду каміння, що володіє декоративністю, твердістю і іншими якостями.

Кожна область використання пред'являла до каменя особливі вимоги, але і камінь, з свого боку, накладав відбиток на ті галузі, де він застосовувався. Ось чому представляють особливий інтерес встановити зв'язки, які існували між матеріалом і звичаями країни. Тут необхідні детальні дослідження лінгвістичного характеру, слід вивчити історію розвитку техніки обробки каменя, яка була різною у індійських майстрів, монголів і середньовічних майстерень Італії і Франції. Вивчені культурно-історичних пам'ятників показує, як мало звертали дотепер увагу на точніше визначення каменя і як помилкові і поверхневі вони у ряді робіт по історії матеріальної культури.

Результати дослідження. Властивості природного каміння визначають основні шляхи його використання протягом всієї історії культури, починаючи із споруд паль первісної людини і кінчаючи сучасною цивілізацією. Первинна область вживання каменя – це використання його в домашньому побуті і як зброя самозахисту у вигляді сокир, молотків, наконечників для стріл, копій і ін. Залишки всіх цих предметів ми знаходимо на різних етапах розвитку людської культури. В 1928-1932 гг. в Китаї поблизу р. Бейпіна розкопками були знайдені залишки синантропа і разом з ним його кам'яні знаряддя, якими, по міркуванням археологів, користувалися ще 500 тисяч років тому.

Камінь служив первісній людині і знаряддям захисту, і знаряддям праці, і будівельним матеріалом. На камінь наносили також перші письменні знаки і різні малюнки. В Китаї в розкопках знайдені навіть музичні інструменти, зроблені з каменя, як припускають 3500 років тому. Цілу епоху розвитку культури людського суспільства називають “кам'яне століття”.

Спочатку каміння застосовувалося в природному вигляді, і добування їх полягало лише в зборі кам'яних осколків, що утворилися в процесі вивітрювання і руйнування скельних порід, що виходять на поверхню у вигляді оголень. Пізніше ці “знахідки” піддавалися вже найпростішій обробці (рис. 1) їх виламували і оббивали за допомогою інших кам'яних осколків – “бійків”.

На території колишнього Радянського Союзу археологами відрито 200 палеопітичних стоянок, в яких знайдені кам'яні вироби з грубо тесаного кремнію, граніту, кварциту і пісковиків. Цими кам'яними знаряддями користувався 200 тисяч років тому.

Інша величезна область використання каменя – в будівництві. Вживання каменя для кладки стін встановлено при розкопках міста Трої, а як декоративний матеріал – в стародавніх храмах Сходу.

Міцність, твердість і довговічність каменя в подальшому перетворили його на емблему власності, та перший матеріал для виготовлення друку. В асиро-вавілонських циліндрах і античному різьбленому камінні відчувається високий прояв цього підходу до

каменя. Камінь поступово стає (до папірусу, до старих написів на глиняному череп'ї) матеріалом, на якому людина, вірячи його незмінності, намагається увіковічити особисті переживання і історичні події. Принцип власності і охорони особи, сім'ї і роду дотримуються в цю епоху використання каменя на стародавньому Сході і в Римі.

Пізніше до цих задач практичного використання приєдналося прагнення створити найдосконаліші вироби, вибравши для них кращі самоцвіти або прикрасивши камінь художнім різьбленням. Вже на перших етапах розвитку людина стала застосовувати камінь для прикраси, оцінивши його блиск, гармонію малюнка і яскравість забарвлення.

Поступово в декоративному убранні житла і суспільних будівель заблискав кольоровий камінь. Незамінний матеріалом для архітектури були мармур, порфір і граніт. Камінь природна, краса якого сполучалися з творчим задумом художника став прекрасним матеріалом для втілення його надихання: гранує і диорит для величаво спокійних, обмежувачих рухи фігур (рис.2); просвітчасті - м'який алебастр і твердий мармур – для гармонійних форм людського тіла, прозорий онікс – для тонкостінних судин і ламп.

Всі шляхи використання каменя тісно переплетені між собою. Але умовно можна намітити наступні види застосування каменя в історії культури:

- знаряддя домашнього побуту, ремесел, промислів і зброї;
- друк, циліндри і гліптика (- гліптика – мистецтво різьблення на самоцвітовому і кольоровому камінні. Різне каміння, є творам гліптиків, має загальну назву – геми, або антики. Геми з позитивним рельєфом зображені (опуклі) називаються камеями, а з негативним – интальо; до числа останніх відноситься друк, вирізаний з каменя);
- прикраси одягу і ювелірне мистецтво;
- предмети культу (рис 3), священні судини, талісмани;
- скульптура, декоративне мистецтво, архітектура.

При дослідженні декоративно-облицювального каменя, самоцвітів і кольорового каменя і визначенням їх віку стає ясно, що це дуже крупна задача великого археологічного і історичного значення. Коли для кожної країни будуть відомі не тільки родовища кам'яного матеріалу, але і хронологія його включення в будівельний побут, коли стане ясною техніка обробки, тоді лише визначиться в яких історичних умовах з голяка каменя або оскола скелі створилася витвір мистецтва, як був використаний камінь для втілення художньої або технічної ідеї.

Висновок. В роботі над історією каменя завжди слід відділяти фактичні нагляди над природою від припущень або висновків,

Рис. 1. Кам'яна баба. Пам'ятник VII –VIII ст. Алтайський край, Курайський степ, р.Чуя

Рис. 2. Статуя фараона Рамзеса II, Турин, музей

*Рис.3. Статуя Будды Вайрочана, 672—676,
висота около 15 м, Китай*

заснованих на тлумаченні тексту історичних написів або легенд. Зберігаючи за ними величезне значення в загальному ході історико-археологічних досліджень, необхідно все ж таки початковим пунктом для всіх висновків і узагальнень в цьому напрямі рахувати точне значення самого матеріалу і визначення його походження.

Подальші дослідження планується проводити на базі взаємозв'язку сучасного архітектурного середовища та історичних традицій розвитку та становлення декоративного каменю.

Література:

1. Облицовочные камни Советского Союза / Ацагорцян З.А., Шмавовмян З.Г., Чаргоглян А.Г. Ереван, издательство "Айастан", 1983.
2. Бакка Н.Т. Природные камни Житомирщины в архитектурных сооружениях. Житомир, "Знание, 1983.
3. Буруковская Т.Г. Отвори сердце камню. Петрозаводск, "Карелия", 1985.
4. Зискинд М.С. Декоративно-облицовочные камни. "Недра", 1989.
5. Лебединский В.И. В удивительном мире камня. М., "Недра", 1985.
6. Облицовочный камень Карело-Кольского региона. Л., Наука, 1983.
7. Пиляев М.И. Драгоценные камни. М., "Недра", 1996.
8. Сборник "Бирюни". Изд. АН УССР, М.-Л., 1950.

Надійшла до редакції 13.06.06